

Хмельницький національний університет

Спеціальність “Філологія. Переклад
(польська, російська мови)”

Студентка 4 курсу Карачун Дарія Ігорівна

- Тема роботи – „Польські діалекти в східних регіонах колишньої Польщі”
- Об’єкт дослідження – польські діалекти в східних регіонах колишньої Польщі.
- Предмет дослідження – особливості та результати взаємодії польської та української мов.
- Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній зроблено спробу з’ясувати історію формування східних регіонів колишньої Польщі, визначити особливості функціонування назв «Польща» і «Полонія» у польськомовному середовищі, описати результати взаємодії українських та польських говірок досліджуваної території на фонетичному рівні

В останнє десятиріччя ХХ століття підвищився інтерес до польської мови, польських та полонійних угруповань та організацій в Україні, проводяться численні дослідження, вивчаються закономірності розвитку та статус мови в різних регіонах.

Зокрема, свій внесок у вигляді праць та розробок зробили у цій галузі такі визначні дослідники, як: Л. Янушеська, О. Кравчик, С. Курзова, В. Париль, Я. Рігер, В. Веренич і інші впливові науковці.

На сьогодні у структурі польської мови, яка поширена на території колишніх східних регіонів Польщі, існують значні відхилення.

Переважають змішані відмінності культурних і регіональних місцевих діалектів, що насамперед зумовлено природними особливостями. Користувачі польською мовою в колишніх східних окраїнах здебільшого є багатомовними.

Регіональна польська мова другої половини ХХ століття пройшла через мистецькі перетворення. Саме необхідність з'ясувати сутність польської мови на колишніх східних окраїнних територіях, зокрема й України, і зумовило актуальність дослідження цих мовних особливостей.

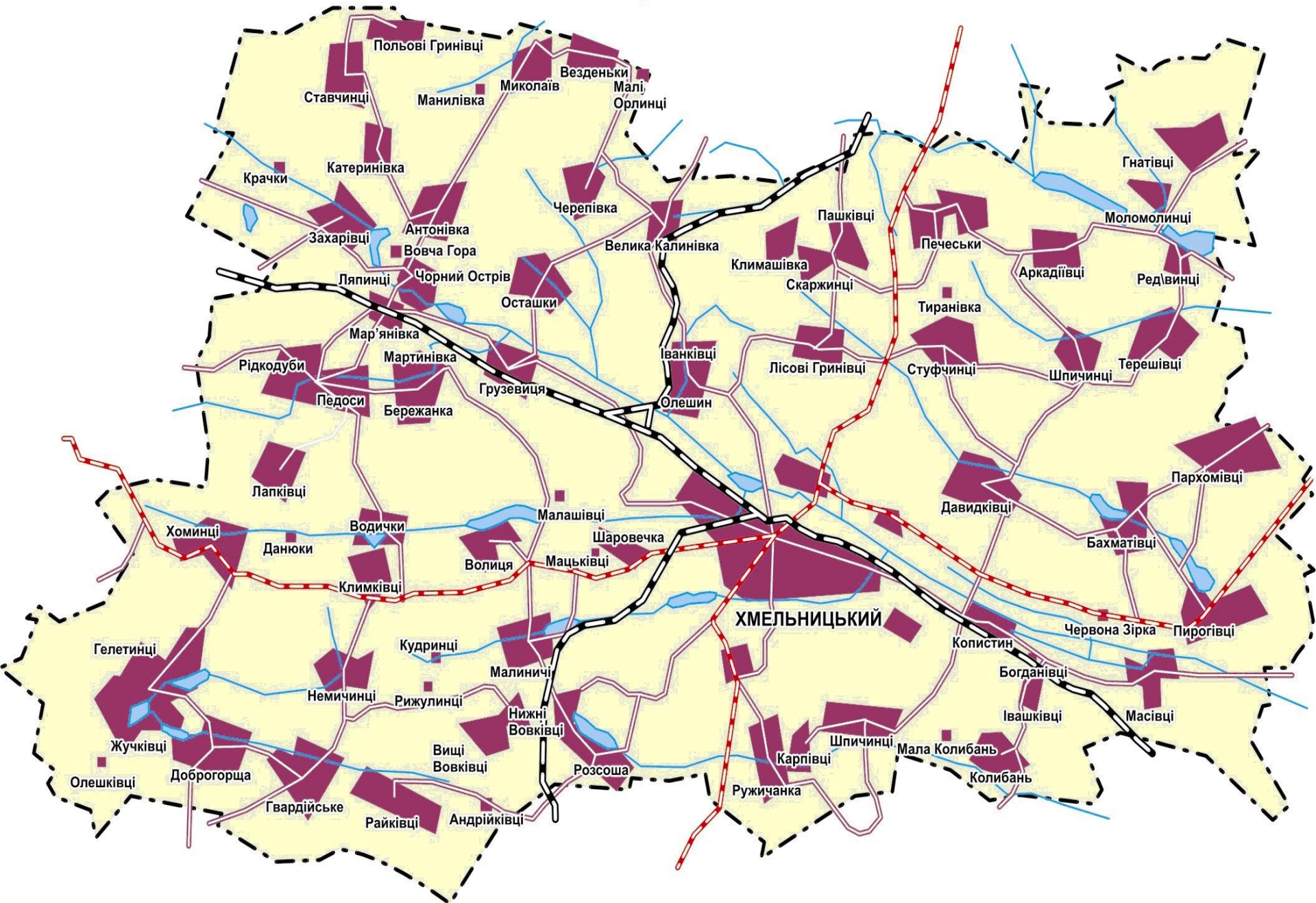
Польська мова у селах в Україні спочатку підлягала впливу української мови в містах, за часів царської Росії – впливу російської мови, а в СРСР – російської та української літературних мов.

У сучасних дослідження регіональних мовних особливостей полемізується багаточисельний словниковий запас носіїв мови з сучасними польськими діалектами на Україні.

Соціальні, культурні і демографічні зміни в Польщі після Другої світової війни призвели до трансформації польських діалектів у глобальних масштабах.

Становлення та формування діалектної лексики вивчалось та досліджувалося, в основному, методом анкетування, що дало змогу перевірити кількість різних визначень і визначило ступінь знання населенням польської лексики по всій країні, а також співвідношення кількості загальнопольських назв по всій країні до діалектних назв конкретної місцевості в тій чи іншій області.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ РАЙОН

У Хмельницькій області збереглися райони, жителі яких є прямими носіями польської діалектної лексики. Так, у селах: Мацьківці, Шаровечка, Олешківці та у дільницях міста Хмельницького: Гречани, Ружична - поширені та вже “законсервувалися” навіть такі слова, які вже вийшли з ужитку безпосередньо у польській мові. Раніше ці території населяли переважно поляки та російськомовне населення, що і призвело до того, що і сьогодні тут серед жителів чути мовний “суржик”.

Ця група людей створює компакту верству і умовно називається Мазури, або польське селянське населення. Не тільки мовні, а й культурні властивостей у цих регіонах, відмінності цієї групи населення та її ізольованість від навколишнього середовища спостерігаються ще з дев'ятнадцятого століття.

Близьке розташування цих районів до інших польських сіл, можливість щоденних поїздок в сусідні міста, до школи або на роботу, а також досить замкнутий характер середовища створили умови, за яких польська мова перенеслася на Україну, принаймні ще двісті років тому, і досі тут добре збереглася.

З жителями цих регіонів були проведені безліч досліджень, вивчалися особливості та нюанси їх говорів, що дає право стверджувати, що переважаюча більшість цього населення вільно володіє загальнопольськими виразами, а у їх мовленні наявна велика кількість польських слів та запозичень.

Тому перейдімо до конкретних прикладів, що дасть змогу ближче познайомитися з усією незвичністю їх мовної специфіки.

Ось візьмемо для прикладу такі групи слів:

- Юнак, молодий чоловік - *chłopiec, chłopak, chłopieczek, parobek, rąban*.
- Дівчина - *dziewczynka, dziewczka*.
- Квартира – *mieszkanie, kwartira*.
- Пляшка - *butlia, fiaszka*.
- Палиця – *kij, patyk*.
- Живіт - *brzuch, tołub*.
- Сукня – *sukienka, płatia*.
- Зошит – *kaumat*.
- Солодощі - *liguminy, cukierki*.
- Чоловік - *człtek, mąż*.
- Ще досить цікавим є такий приклад, коли йдеться про вагітну жінку: *beremienna, niesama, gruba , w położeniu*.

● Також виділяють такі синонімічні ряди у вживанні загальновідомих слів:

- Лікар – *lekarz, doktor, wracz.*
- Голодний – *postny, głodny.*
- Село – *wioska, sióło.*
- Базар – *jarmarek, bazar, rynek, tułkuczka.*
- Військо – *armija, wojsko.*
- Хворіти – *chorować, słabować.*
- Прізвище – *nazwisko, famielia.*
- Особистість – *osoba, dusza.*
- Напевно – *rewnie, pawierno.*
- Волосся – *włosy, kosy.*
- Картина – *karcina, obraz.*
- Картопля – *kartopla, kartoszka, barabola.*
- Макарони – *łokszyna, makarony.*
- Кастрюля – *garczek, czaun, kastrula.*
- Ковдра – *nakrywadło, pokrywka, kryszka.*
- Сорочка – *koszula, rubaszka.*
- Кущ – *krzak, kuszcz, kępa, kust.*
- Родина – *rodzina, siemja, siemiejstwo.*
- Великий – *wielki, duży, okrutny, paraśny.*

У випадку мовних властивостей серед населення на даних територіях межа між синонімічними групами і їх варіантами не є такою очевидною з погляду на те, що формальні розбіжності базуються на різниці між офіційною та діалектною польською мовою, а запозичені вирази тільки частково відрізняються від загальноживаних.

У мовленні трьох основних поколінь (старшого, середнього, молодшого) помітна чітка різниця у ставленні до польської мови та рівня знань її варіантів. Старше покоління має більше знань про традиційні регіональні розбіжності у польських регіонах, середнє покоління або взагалі не говорить польською мовою, або використовує його різновиди, молоде ж покоління вивчає літературну польську мову і використовує, зазвичай, її змішане культурне розмаїття.

Варто зазначити очевидний факт, що поляки за кордоном мають значно обмежений контакт з офіційною польською мовою, тому їм притаманні значні фонетичні, лексичні, словотворчі і граматичні явища, які вказують на різницю мовної реалізації.

Лексика, якою користуються мешканці давніх східних регіонів колишньої Польської республіки, є, переважно, загальнопольською, з безліччю запозичень, і переважають у ній також інші мовні сфери.

Польські діалекти, що належать до полонійних верств населення, місять у собі діалекти, вплив яких значно посилювався ще з ХХ століття. Носії цих діалектів мають справу з багат шаровістю та неоднозначністю цього лексикону і здатні обмежено користуватися мовними усталеними діалектними різновидами у спілкуванні.

У процесі опитування українців, що походять з Поділля, було виявлено, що переважаюча більшість запозичених виразів з польської мови, є відома їм з повсякденної української мови у тих околицях.

Передумовами до цього виступає, в першу чергу, родинне оточення, мова у сімейному колі, так як предки, що походять зі шляхетського-міщанських родів, більшою мірою здатні впливати на формування мовленнєвих принципів та закладати мовні основи у дітей ще з раннього віку.

По-друге, вільне володіння загальнопольськими виразами може бути спричинене також частими поїздками до Польщі, спілкування безпосередньо з носіями мови, шкільне навчання, контакти зі священнослужителями та іншими чинниками.

Наявність польських виразів та ідіолектів у поточному мовленні представників окреслених територій свідчить також про архаїчність їх мови та усталену закріпленість їх лексичного запасу, що перенеслась з польської мови з місць походження та проживання їх предків.

У ході розмови з носіями польських діалектів були виокремлені такі приклади широковідомих запозичень і не лише з польської, а й з російської мови, так як за часів Радянського Союзу у місцевому населенні переважали також, окрім польськомовних, і російськомовні жителі:

Galareta (желе); *nasmark* (нежить); *kość/gnat* (кістка); *lusterko/lustro* (дзеркало); *odwiedzać/nawidywać* (відвідувати); *szanować/uważać* (поважати); *teściowa/świekrucha* (свекруха); *zupa/sup/juszka* (зупа); *płochy* (погано); *charaszo* (добре); *chaziajka* (господиня); *niedziela* (тиждень); *urodzajny* (родючий); *szerściany* (вовняний); *rohreb* (підвал); *zdejmować* (знімати); *rapna* (дівчина); *zdybać/zdybywać* (зустрічати); *zwykły/obykniewny* (звичайний); *domownicy* (домашній); *odkrywać /otwierać* (відкривати) та ін.

Такі запозичення, як *huńka*, *poręeczka*, *raskal*, вже відходять у минуле і практично не уживаються у спілкування

Ми бачимо, що сьогодні є досить поширеним використання діалектного мовлення, взаємозв'язок з іноземними товариствами, а практичні дослідження, діяльність та розвиток різноманітних угруповань - надзвичайно важливі та актуальні.

Тому створюються різноманітні організації, громади, здійснюються міжнародні програми та відбувається плідна співпраця між ними.

Так, у Хмельницькому Національному Університеті створений Українсько-Польський центр, заснований якраз на базі співпраці з польськими діячами та впливовими громадами.

- За підтримки Українсько-Польського центру постійно відбуваються різнопланові заходи, конференції, урочистості;
- проводяться всеукраїнські конкурси, олімпіади, диктанти;
- здійснюється широка взаємна співпраця та діяльність з Консульством Польщі;
- консули з Польщі регулярно відвідують осередок польської мови та культурного багатства у Хмельницькому та в його околицях;
- організовуються постійні поїздки до Польщі серед студентів, школярів та просто охочих ближче познайомитись з польською мовою, її традиціями та культурним різноманіттям.

BIAŁO CZERWONE ABC

My piszemy... po polsku
II Dyktando polskie na Ukrainie

Konsulat Generalny
Rzeczypospolitej Polskiej
w Winnicy

IB

Olimpiada Literatury
i Języka Polskiego
Eliminacja ogólnoukraińska

Uniwersytet
wrocławski

MUS...
010/2013

FILIA
DUMPLADY
CHMIELEWICKI
2013
WOK

Таким чином, можемо свідчити, що ситуація польськомовних громад на давніх східних територіях колишньої польської держави визначає статус їхньої етнічної мови в країнах їхнього проживання і відіграє лише локальну роль у ній (групову, родинну, суспільну).

Порівняно з державною мовою конкретної країни польська мова може бути визнаною тільки залежною від державної мови національних меншин або підлеглим діалектом, залежно від корінних польських / полонійних угруповань.

Від соціальної мобільності цих етнічних громад, нормативно-правових урегулювань і польської зовнішньої політики залежить, чи може польський етнічний код виступати в ролі офіційної державної мови.

Проте для членів цих громад польська мова (незалежно від остаточної форми варіанту) виконує культурну функцію, дозволяє брати участь у польській культурі і є важливим чинником у процесі зіткнення двох конкуруючих культурних систем – польської та офіційної культурної системи у країні проживання корінного польськомовного населення.

Причини відмінностей польських регіональних діалектів від національної мови зумовлені мовною взаємодією східнослов'янських та інших мов, крім центральних польських областей із наявними культурними умовами для мовного розвитку.

Міжвоєнний 20-річний період дозволив говорити про наявність у польській регіональній мові двох основних комунікативно-стильових різновидів – регіональних рис загальноживаної польської мови (регіолектів) та народних говорів.

Соціальні, культурні й демографічні зміни у Польщі після Другої світової війни викликали трансформацію діалектів у широких масштабах.

Варто відзначити, що польська мова в Україні є дуже різноманітною. У мові поляків, які живуть на південно-східних територіях, наявними є певні фонетичні, флексійні, словотворчі та синтаксичні явища, які вказують на різноманітність реалізованої мовної системи.

Отже, можна стверджувати, що польські громади на території східних регіонів колишньої Польщі хоч і намагаються зберігати свою автохронність, мову, культуру, проте постійно відчуваються асимілятивні процеси, які насамперед проявляються на лінгвістичному рівні.